

УДК 37.01 (06)

ББК 74.1

Пріма Р.М.

*доктор педагогічних наук,
професор, Східноєвропейський
національний університет
імені Лесі Українки, м. Луцьк*

АКСІОЛОГІЧНІ ОРІЄНТИРИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА – ВИХОВАТЕЛЯ

Висвітлюються аспекти науково-організаційного забезпечення аксіологічних орієнтирів у професійній підготовці майбутніх педагогів-вихователів як провідної освітньої стратегії, транслятора ціннісної парадигми. Акцентується увага на аналізі її теоретико-методологічних підвалин через розкриття змістової сутності домінантних понять – «цінність», «аксіосфера особистості», «принципи забезпечення аксіологічного підходу» до професійної підготовки майбутніх педагогів-вихователів.

Ключові слова: *цінність, аксіосфера особистості, аксіологічні пріоритети, аксіологічний підхід, ціннісні орієнтації, майбутній педагог-вихователь, професійна підготовка.*

Пріма Р.Н. *Аксиологические ориентиры в профессиональной подготовке будущего педагога-воспитателя*

В статье отображены аспекты научно-организационного обеспечения аксиологических ориентиров в профессиональной подготовке будущих педагогов-воспитателей как ведущей образовательной стратегии, транслятора ценностной парадигмы. Акцентируется внимание на анализе её теоретико-методологических оснований через трактование содержания ключевых понятий – «ценность», «аксиосфера личности», «принципы обеспечения аксиологического подхода» к профессиональной подготовке будущих педагогов-воспитателей.

Ключевые слова: *ценность, аксиосфера личности, аксиологические приоритеты, аксиологический подход, ценностные ориентации, будущий педагог-воспитатель, профессиональная подготовка.*

Prima R.M. Axiological guidelines in the professional training of a future teacher and educator

The article deals with the aspects of scientific and organizational providing of axiological orientations in the professional training of future teachers-educators as a leading educational strategy, the transmitter of the value paradigm. Attention is accented on the analysis of its theoretical and methodological foundations through the disclosure of contextual essence of the dominant concepts - "value", "axiosphere of personality", "principles" of providing of axiological approach to the professional training of future teachers-educators.

Key words: *value, axiosphere of personality, axiological priorities, axiological approach, value orientations, future teacher-educator, professional training.*

Постановка наукової проблеми та її значення

Розбудова національної системи освіти пов'язується передусім із реформуванням процесу підготовки педагогічних кадрів, що вмотивовується соціально-педагогічними орієнтирами вітчизняної системи вищої освіти на формування інтелектуального потенціалу нації та цілісного розвитку особистості як найвищої цінності суспільства. Відтак однією з провідних тенденцій освітньої стратегії сьогодні є перехід до ціннісної парадигми. При цьому саме навчальні заклади вважаються тими інституціями соціальної трансляції ціннісних орієнтирів, що передають вихованцям ставлення до національної і світової культури, залучаючи їх до базових цінностей. Це актуалізує проблему ціннісної орієнтації вищої педагогічної освіти, посилення уваги до особистості майбутнього фахівця, його аксіосфери,

світоглядної позиції, ціннісно-цільових настанов, що зумовлює необхідність нових підходів до професійної підготовки педагога-вихователя.

Аналіз досліджень (Б.Гершунський, І.Ісаєв, А.Міщенко, З.Равкін, В.Сластьонін, А.Чижаківа та ін.) засвідчує активний інтерес науковців до проблеми аксіологізації фахової підготовки майбутніх учителів, виявлення ціннісних пріоритетів сучасного освітнього процесу у вищій педагогічній школі (А.Булініна, Н.Никандров та ін.).

За даними дослідників (В.Андреев, І.Бех, Є.Бондаревська, С.Кульневич, В.Крижко, В.Огнев'юк та ін.) ціннісну спрямованість фахової підготовки майбутніх педагогів забезпечує саме аксіологічний підхід як «філософсько – педагогічна стратегія», що показує шляхи розвитку професійного мистецтва, використання педагогічних ресурсів для розвитку особистості і проектує перспективи вдосконалення системи освіти [1, с.213]. Крізь призму зазначеного, на нашу думку, потребує ґрунтовного дослідження науково-організаційне забезпечення аксіологічного підходу до професійної підготовки студентів, зокрема майбутніх педагогів-вихователів дошкільних установ.

Мета статті: проаналізувати науково-організаційне забезпечення аксіологічного підходу до професійної підготовки майбутніх педагогів-вихователів.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів

Для розгляду проблеми науково-організаційного забезпечення аксіологічного підходу до професійної підготовки майбутніх педагогів-вихователів вважаємо за доцільне передусім звернутися до аналізу його теоретико-методологічних підвалин, а саме: трактування домінантних понять – «цінність», «аксіосфера особистості», «принципи» забезпечення окресленого аспекту дослідження.

Насамперед відзначимо, що в довідковій літературі цінність визначається як «те, що має певну матеріальну або духовну вартість»;

важливість чого-небудь» [2, с.516]. У широкому значенні слова цінностями називаються узагальнені стійкі уявлення про щось як найкраще, що відповідає певним потребам, інтересам, намірам, цілям, планам людини (чи групи людей, суспільства)» [3, с.228], як особливий людський тип значущості предметів та явищ.

У контексті дослідження, нам видається конструктивною думка С.Рубінштейна, що «цінності – це не те, за що платимо, а те, заради чого живемо» [4]. А живемо ми заради найціннішого у житті – дітей, для яких провідними особистими цінностями стануть ті, що становлять ядро ціннісної системи їхніх педагогів-вихователів – духовних феноменів, які мають особистісний смисл і є орієнтирами людської поведінки, формування життєвих та професійних настанов.

Зауважимо, пріоритетними цінностями сучасної освіти вважають національні цінності «як своєрідні похідні від загальнолюдських та від національних духовних і матеріальних цінностей певного суспільства й народу» [5]. Однак, як слушно відзначає Я.Туровської, національні цінності лише тоді стають цінностями освіти, коли вони не допускають протиставлення однієї дитини іншій, коли вони вчать кожну з них розуміти національні почуття іншого, бачити велич та історичну значущість внеску кожного народу в культуру і духовний розвиток людства [6]. Акцентуємо увагу на тому, що означені цінності є доміантними при виборі тих педагогічних цінностей, які спроможні створити систему аксіологічних пріоритетів, котрі активно стимулюють професійно-педагогічну підготовку сучасного вихователя.

Крізь призму вищезазначеного цілком закономірно виникає потреба з'ясування теоретичного розуміння сутності принципу як підґрунтя забезпечення таких пріоритетів. При цьому ми виходимо з того, що, за визначенням В.Загвязинського [7], принцип – це орієнтир, рекомендація щодо способу руху від досягнутого до перспективного, способу досягнення

міри, єдності й гармонії у поєднанні будь-яких протилежних сторін чи «начал» із тенденцією педагогічного процесу.

Із таких позицій нам видається за необхідне виокремити, зокрема, такі підсистеми принципів забезпечення аксіологічного підходу до професійної підготовки майбутніх педагогів-вихователів, як:

- *принцип інтеріоризації ціннісних орієнтацій*, що, на нашу думку, віддзеркалює ідеї теорії педагогічної аксіології (В. Крижко, В. Сластьонін, А. Чижаківа та ін.), суть якої визначається специфікою педагогічної діяльності, її соціальною роллю та особистісно-трансформаційними можливостями;

- *принцип гуманістичної спрямованості фахової підготовки, ціннісного ставлення до професійної діяльності*, що акумулює реалізацію аксіологічного підходу у професійній підготовці майбутніх педагогів-вихователів;

- *принцип міждисциплінарності* як відображення загальнопедагогічних принципів професійної підготовки.

Схарактеризуємо означені принципи.

Стосовно змістової сутності *принципу інтеріоризації ціннісних орієнтацій* майбутніх педагогів-вихователів ми виходимо з того, що у науковій літературі інтеріоризація (від лат. interior – внутрішній) розглядається як психологічний процес переходу зовнішнього у внутрішнє (Л. Виготський). Але це не простий перехід до дії, а формування внутрішнього плану свідомості (Н. Асташова), що дозволяє змістовно наповнити освітню сферу духовними, інтелектуальними, соціальними і професійними цінностями й, водночас, створити ціннісний базис для формування аксіосфери особистості. Зауважимо, під аксіосферою особистості ми розуміємо систему професійно-педагогічних ціннісних орієнтацій педагога-вихователя, що характеризують світогляд і визначають характер його педагогічної діяльності: ідеали, переконання, критерії оцінки

себе і навколишніх, пов'язані з усвідомленням цілей фахової діяльності та засобів, необхідних для їх конструктивного досягнення.

На думку науковців (Н.Асташова, В.Крижко, В.Сластьонін та ін.), для плідного засвоєння і прийняття педагогом гуманістичних педагогічних цінностей освіти як провідних ідеалів, норм і настанов, які інтегрують загальнолюдські й національні ціннісні пріоритети, потрібно «проживати» і «переживати», відстоювати і стверджувати означені цінності в соціально корисній та продуктивній творчій діяльності в процесі професійно-педагогічної підготовки [8]. Причому тільки засвоєні і визнані, виявлені в потребнісно-емоційній сфері і в суб'єктно-особистісній діяльності цінності безпосередньо впливають на становлення професіоналізму і педагогічної майстерності майбутнього педагога-вихователя.

Принцип гуманістичної спрямованості фахової підготовки передбачає створення особистісно розвивального середовища для загального, соціально-морального і професійного розвитку особистості майбутнього педагога-вихователя, формування її гуманістичного світогляду, що базується на універсальних цінностях гуманізму: Любові, Добра, Справедливості, Свободи думки і духу.

Існує думка (Н.Никандров, З. Равкін, В. Сластьонін, Є.Бондаревська та ін.), що принцип гуманістичної спрямованості з його ставленням до людини як найвищої цінності соціального буття забезпечує не тільки вияв і розвиток творчого потенціалу індивіда, але й функціонування його як особистості і громадянина. Суттєвим також є те, що професійний розвиток особистості охоплює особистісне зростання, що виявляється в інтелектуально-моральній свободі, особистій автономії, фаховому самовдосконаленні і самореалізації, саморозвитку творчої індивідуальності та її духовного потенціалу. До того ж гуманістична спрямованість професійної освіти майбутнього педагога актуалізує ціннісні орієнтації й настанови щодо самої дитини, що є суттєвим у контексті досліджуваної проблеми.

Стосовно *принципу ціннісного ставлення до професійної діяльності* зауважимо, що саме він найбільш повно відображає ідеї педагогічної аксіології. Зауважимо, під ціннісним ставленням розуміється внутрішня ціннісна позиція особистості [9, с.124] як керівництво до дії. При цьому таке ставлення спирається на сформовану систему ціннісних орієнтацій майбутнього педагога-вихователя, його аксіосферу, процес формування якої, у свою чергу, нерозривно пов'язаний із особистісним розвитком майбутнього фахівця дошкільної освіти. Відтак, чим вище рівень духовного розвитку людини, тим більшою мірою особистість керується у професійно-педагогічній діяльності ціннісними орієнтаціями, що відображають її світогляд. Слід відзначити, що система ціннісних орієнтацій визначає спрямованість особистості – системотворчу властивість, яка акумулює цілі, заради яких діє особистість, її мотиви, поведінку, суб'єктивне ставлення до різних аспектів педагогічної дійсності. Це дозволяє стверджувати, що реалізація означеного принципу в цілому зорієнтована на формування аксіологічної спрямованості особистості майбутнього педагога-вихователя.

Принцип міждисциплінарності передбачає забезпечення аксіологічного підходу до професійної підготовки майбутнього фахівця дошкільної освіти через використання гуманістичного потенціалу навчальних предметів у межах освітнього процесу ВНЗ. Так, наприклад, теоретичним підґрунтям для формування професійно-педагогічних ціннісних орієнтацій є філософські знання (вчення про природу цінностей, теорія пізнання і творчості, вчення про особистість і т.ін.), знання про цінності в межах суміжних дисциплін (етики, естетики, релігієзнавства, культурології), а також психолого-педагогічні знання. При цьому використання гуманістичного потенціалу кожної навчальної дисципліни дозволяє говорити про цілеспрямоване формування аксіологічних знань і аксіосфери майбутнього педагога-вихователя загалом. До того ж реалізація принципу міждисциплінарності в руслі досліджуваної проблеми є тим системостворюючим «началом» в аксіологічній професійній освіті, що залучає студентів до системного методу

мислення, розвиває у них здатність до синтезу знань із різних освітніх сфер, а також спонукає до професійної самореалізації, самоосвіти і творчості.

Висновок. Таким чином, актуалізація уваги на аксіологічних проблемах освіти зумовлена, на нашу думку, розумінням того, що позитивні зміни в соціумі опосередковано залежать від аналогічних змін у системі професійної освіти, де головним критерієм є фахова підготовка педагога з позицій усвідомлення реалій сучасного світу, пріоритетів загальнолюдських цінностей, технологізації професійної підготовки спеціаліста – вихователя дошкільного навчального закладу. Саме з цим ми і пов'язуємо **перспективи подальших наукових досліджень.**

Список використаних джерел

1. Крижко В. Антологія аксіологічної парадигми управління освітою: [навч. посібник] / В.В.Крижко. – К. : Освіта України, 2005. – 440с.
2. Івченко А.О. Тлумачний словник української мови / А.О. Івченко. – Харків: Фоліо, 2006. – 540с.
3. Гусейнов А. А. Этика / А. А. Гусейнов, Р. Г. Апресян. – М.: Гардараки, 1998. – 326с.
4. Рубинштейн С.Л. Человек и мир // Проблемы общей психологии / С.Л. Рубинштейн. – 2-е издание. – М., 1976. – С. 253 –381.
5. Равкин З.И. Национальные ценности образования как ориентиры развития отечественной педагогической аксиологии (идеи и положения к разработке концепции исследования) / З.И. Равкин, В.Г. Пряникова // Национальные ценности образования: история и современность. / Под ред. З.И. Равкина. – М.: ИТОП РАО, 1996. – С. 6 –7.
6. Туровской Я.С. Проблема национальных ценностей в образовании на уровне межличностных отношений / Я.С. Туровской // Национальные ценности образования: история и современность / Под ред. З.И. Равкина. – М.: ИТОП РАО, 1996. – С. 31.

7. Загвязинский В.И. Практическая методология педагогического поиска [Текст] / В.И. Загвязинский . – Тюмень: Легион-Групп, 2005. – 74 с.
8. Асташова Н.А. Аксиологическое образование современного учителя: методология, концепция, модели и технология развития / Надежда Александровна Асташова: дисс. ... д-ра пед. наук: спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования». – Брянск, 2001. – 498с.
9. Сластенин В.А. Введение в педагогическую аксиологию [Текст]: Учеб. пособие для вузов / В.А. Сластенин, Г.И. Чижакова. – М.: Академия, 2003. – 187 с.